

In luptă

I.

S'au lăsat umbrele din dealul Tufelor de'mbrăcau pădurea până la piept. Mierlele galbine începură de la ojina cea bună să fluere răsfătate, ca niște voinici cari n'au nici o grijă de lumea asta. Invirteau flueratul cu întorsături de marșuri, vrînd par'că să deștepte și pe celelalte cîntărețe, ce stau ascunse în umbră, moleșite de căldura de peste zi. Dar acelea, abia după ce soarele trecu dealul, au prins să-și cerce glasurile mîndre, clare. În lunca de la poalele pădurii brazde de iarbă groase, se înșiră dese una lingă alta. Șase romîni, în cămeși asudate ce li se lipeau de spate, în capul gol, se legănau înșiruiți unul după altul, povestind cu glas tare.

-- «Măi, ăla așa se duce de gîndești că tae'n păsat cu cuțitul. Să fie după el, nu s'ar mai opri până 'n porțiță la Anuța Saftii.

— Cosește ca sașii. Măi, eu am cosit într'o zi cu Siminu Dărăbanului, da, toată ziua m'am tăvălit pe jos, de n'am făcut nici un spor. Acuma știți voi cumu-s ei la picioare: cocostîrci. Pe drum merg: bleanc—bleanc, bleanc—bleanc,—trăznitu-i-ar sfintu, că toată vara umblă 'n cizme, de li se putrezesc picioarele. Dar cînd cosesc așa se poartă măi, de stau să fugă după coasă. Acum fug ei cit fug, dar la cincisprăzece pași ar scoate limba să nu le fie rușine. Da n'o scot, numa asudă și se moaie, de rămîn călbejiți cu zece 'mpuscături după tine, și apoi tot coada o țin pînă aduce Dumnezeu și sfînta sară.

— Ce ști mă, Costea poate-o fi prăsilă de sas. De-aceia îi place lui așa de tare slălina de an».

Cel de care își băteau gura, era un flăcău voinic, harnic de să-î cauți păreche, cel mai bun cosaș din tot satul.

Zimbînd cu bunătaie la glumele lor cînd erau din voie bună,—întorcîndu-și capul într'altă parte cînd izvorau din răutate, un tînăr de vr'o douăzeci și șase, cu pălăria lată, plecată înainte, în haine închise, 'a tot stat pe lîngă ei de azi dimineață. Pălăria-i umbrește bine fața vorbitoare, încadrată într'o bogată barbă castanie, iar ochii-i privesc umezi, limpezi. Ochii lui au mult din verdele și adîncimea unei ape mari.

De-un răstimp tot cleampăne capacul orologiului: să stee să nu mai stee? Că romîniis harnici ei și cinstiți, dar dacă ochiul stăpînului nu-i vede, tot nu poți zice că nu s'ar mai opri din cînd în cînd să-și umple pipele și să povestească, răzimați de toporiștea coaselor. Și el știa mai bine ca oricine altul, că ziua de coasă-i cu 'n zlot bun și demîncare, iar un zlot nu-l arunci așa numai în vînt.

Ci acum au dat răcorile, și aerul proaspăt, mai subțire par'că, li îndeamnă pe oameni mai cu temeiu la muncă. Și chiar să nu-i îndemne, George Pîrvu nu mai putea să-și iee gîndul de la cineva, și nu mai putea deci să rămînă.—Spuse oamenilor cam pînă unde ar gîndi el c'ar putea să fie iarba culcată pîn' de sară, le pofti spor mult și eși în drum.

Calea umbrită se pierde printre iarba mirositoare, înaltă. Plouase primăvara din belșug, și țiriau grieri puțini. Cînd sint grieri mulți iarba-i rară și 'nspică cînd e de două palme. Las' să mai dee Dumnezeu și bine, că'n doi ani slăbiseră vituțele oamenilor de erau numai coaste și noduri.

George Pîrvu mergea prin mijlocul verdeții cu pălăria în mină, cu'n zimbet ușor pe buzele rumene, cu ochii aproape închiși de plăcere. Din spinii costițelor se purtau presurile cu cîntecul de seara, pe marginea pîrăului, pe lîngă rîpi, codobaturile se înieptau în zborul scurt, ca și cînd ar scăpa din mina cuiva, se așezau, dînd tactul cu cozile sure, lungi, pe vr'un bruș ori piatră, mîndre de picioarele lor de domnițe. Pe la marginea pădurii mierle, cu penele cumu-i tăciunele, făceau o gură, de gîndeai că s'a aprins ceva pe-acolo. Iar din tufișuri, adînc în pădure, cîntărețele măestre, gingașe, suspinau cu glasuri mîhnite, necutezînd să ese în luminiș, în sfîla lor curată: ca și cînd ar fi să se îndrăgostească copilițe de șasesprezece ani, să le tremure sufletul într'un cîntec abia auzit, și nici ele să nu știe, cum stau în umbra răcoroasă a grădinii, cu inima pătrunsă de-o mingăere dureroasă—de cîntă ele ori altcineva.—

George cum trecea prin sărbătoarea aceasta mîndră și

curată a înserării, părea că lunecă ușor, fără de trup, și tot mai mult i se desăvirșea în minte o icoană sfintă.—Zimbetul ușor de mai înainte îi trecu de pe buze, o liniște ce-ar însenina fruntea brăzdată a unui făcător de rele i se tipărește pe față și ochii i-s împaingeniți de unde călduțe de lumină.

Astă sară pe răcoare
Cînta o privighitoare
Cu glasul de fată mare...

Glasul dulce, mlădios îi înfioara tinerețele, îi aducea tot mai multă lumină, tot mai multă căldură în ochi.—Cu trupul legănat, suspina lin doina trăgănată, imbolnăvindu-și de fericire inima.

—Și mîndră dorul de la tine
Peste multe dealuri vine
Cu lacrimi și cu suspine
Să mă usuce pe mine.

Mîndră, mîndră, dac' ai vrea
Dați-ar badea inima—
Tu s' o pui lingă a ta
Să nu mă mai poți uita!

Hei, dar de mergi tot așa cîntînd, tîndălești ciasuri pîn' s'ajungi acasă, și acolo Doamne cum va bate de tare inima ce așteaptă. De citeori va fi eșil cineva pînă la porțiță într'o haină ușoară, albă, cu pui negri. De citeori v'a fi pri vit în lungul drumului, și-apoi va fi intrat iarăși în curte, imbujo-rată la față, gîndind că poate-a văzut'o cineva. Drumul nu-i lung, iacă dealul, și sub deal satul, dar acum lui Pirvu, cum incetă de-odată din cîntec, îi păru că n'are s'ajungă pîn' la miezul nopții.

Și ferească Dumnezeu să 'nopteze Lia singură acasă! S'ar teme, Doamne cum i-ar fi de frică. Că sara dacă bizăia numai o goangă smălțată, ori un flutur cu ochii holbați sbîrnăia roată în jurul luminii, Lia se ascundea în brațele lui și sta așa să nu se mai deslipească de el, și dacă eșia singură în întunericul din curte îi povestea cu ochii mari și adînci, cu fața aprinsă, o mulțime de vedenii. Așa-i ea, fricoasă, ca toate nevestele tinere.—

Abia acum se gîndea el că ar fi trebuit să pornească mai

în grabă, că n'ar fi trebuit să-și lase femeia să aștepte așa de mult.

Nu știe el ce-i așteptarea? Cînd sta pe spini trei-patru zile pînă să-i aducă poșta slova mărunță de la Lia, cine era mai neliniștit ca dînsul? Că bătrînul și bătrîna—părinții lui—se purtau ca umbrele în lumina roșatică a focului pînă se găta cina, și zicea o umbră cu glasul scăzut ca în șoaptă :

—«Tu hă! iar nu-i bine cu băiatul!

—Iar!»—Apoi cuvintele sîsăiau și mai încet și nu se mai auzia nimic deslușit.

Și vezi atunci Lia nu putea să-i scrie mai de grabă. Că Danciu era acasă, și cum e dînsul om încrunțat și asupru de fire, s'ar fi aprins cum s'ar aprinde un foc de vreascuri uscate, dacă afla că fata lui scrie unui tînăr. Așa se gîndia Lia totdeauna, și ar fi murit de rușine dacă tatăl său ar fi simțit numai ceva. Dar a plîns, așa cum n'a plîns în toată viața ei, cînd omul acela încrunțat, s'a apropiat odată de dinsa cu ochii plini de lumină, a îmbrățișat'o, a sărutat'o pe frunte, și i-a zis numai atîta : «Auzi tu, să nu-mi spună ea nimica!»—Genele i se umeziră și cerca s'o mîngăie : «Ce să plîngi așa? Asta nu i rușine, tu ești fată mare. Ce să plîngi? Tot așa să mă bată Dumnezeu cîte zile voiu mai avea! Auzi acolo! Dar' acela-i un tînăr brav tu!»

Și drept avea bătrînul Danciu. George era un om «brav» de care să te legi, să pornești cu el în puterea nopții, și să nu-ți pese de-ar fi să mergi pînă la capătul lumii. Atîta numai că era sărac. Dar oare ciți sînt avuți din tinerii cari mîntue școlile? Puțini, tare puțini. Cei mai mulți dintre ciți cu dare de mîină necunoscînd puterea vinului vieții din orașele mari, se ticăloșesc de nu mai fac nici o ispravă.—Așa se gindea bătrînul Danciu : omul nu-i sărac cînd poate să trăiască și are un suflet curat.

Și George Pirvu nu avea nici o pată și putea să și trăiască. Iată și acum, a dat Dumnezeu an bun. George va face la douăsprezece care de fin. Nu-i nimic asta : O iarnă întregă să aibă celea trei capete de vită—doi boi și o vacă—ce rumega cînd vor zăcea cu ochii închiși de jumătate pe așternutul de pae.

Poate să ese și mai mult. Bine că-s numai șase inși pe cari i-a lăsat în luncă, da's oameni harnici : cosesc de rad pămîntul. Și dac'a fi de întrecere un car-două de fin, colea la primăvară cînd se inmoaie zăpezile,—are să prindă bine.

Cum mergea grăbit spre casă, Pirvu trecea repede cu gindul de la puterea lui de agonisală, de la finațele, hoidele și lanurile de cucuruz ale lui, la nevastă, la bunătatea de copilă, cu fruntea curată și senină, și cu niște ochi de să te topești ca ceara de fața focului. Și totuși din ochii aceia privea vecinic un suflet cuminte, te linișteau cînd erai mai tulburat.

N'avea el un gînd hotărît cînd a luat'o : cum își vor croi viața? Dar anul trecu de cînd firea lor se deslușește tot mai bine, și se topește una într'alta. Și de cite-ori George făcea o ispravă nouă și bună, vedeau amîndoi mai clar drumul pe care vor merg...

Cînd ajunse acasă, sfințise soarele, numai voaluri ușoare de purpură se ridicau tot mai sus în văzduh, deasupra dealurilor de la apus.

Slujnica isprăvise cu mulsul, și Lia mingăia pe bărbie vițelul bălan.

Cînd se deschise portița, fugi sprintenă, cu capul plecat spre piept, și brațele moi se petrecură pe după gîtul lui George ca două mlădițe tinere.

«Gîndeam că nu mai vii. De ce ai stat atîta mă răule dragă?—Se înduioșă ca sufletul unui copil, ce-a așteptat ziua întregă să vie odată mama de la hotar, și acum, că a sosit, nu știa să ridă ori să plîngă.

—Vezi că a trebuit să stau. Știi tu cumu-i omul dacă nu-l vede ochiul stăpînului.—Da' tu ce mi-ai isprăvit astăzi căprioaro?—și el o depărtă puțin ca s'o poată vedea mai bine.

—Da... am făcut eu ceva! Cu capul plecat spre umărul stîng se uita la el cu ochii umezi.

—Si ce-ai făcut mă-rog, dacă-i slohod să știu?

—Vezi că nu-i ertat!

—Așaaa? Adică tu lucrî pe ascuns? Nu-i nimic! Tu crezi că azi am fost tot lingă cosași?—Și el cerca să facă o față serioasă.

—Se înțelege, unde să fi fost într'alt loc, zise ea rîzînd.

—Ba mă rog am mai fost. Din luncă pîn' la oraș e numai o jumătate de ceas. Așa la o glaje de bere.

—Așa, acum te-apuci să mințеști, că ție nici nu-ți place herea.

—Așa crezi tu. Da vezi c'a venit popa din Poiana pe acolo și a zis să-i țin de urît însoțindul!

Lia-l îmbrățișă zîmbînd: Mincinosule, că popa din Poiană a fost azi aici în sat. De ce vrei să mă năcăjești?

—Apoi tu cum de nu-mi spui ce-ai făcut astăzi?

—Vezi că nu se poate măi omule!» Și ea fugi iar sprintenă la vițel, care remase cu gîtul ridicat, așteptînd mina stăpînii. Incepu să-l mingăie iar.

George se apropie încet, și netezește și el vițelul pe spate.

Lia puse de-odată mina pe sub bărbia vițelului, îi ridică gura umedă de lapte: «Ui!» Apoi puse cealaltă mână pe nasul rece al bălanului și-i strinse gura în palme. Vițelul șovăie din cap, și zburdă spre grajd.

—«Făcutu-l'ai să fugă?

--Că zeu de-am strins tare!

—Ei nu, par'că n'am văzut eu. Vei vedea că nu mai vine la tine.

Nevasta se înciudi:

—Ba vine!

—O se vezi că nu mai vine. Vita nu-i ca omul, că pe om îl strîngi și tot vine!

—Mă șodenie dragă! și Lia îl îmbrățișe iar.

Da'mi spui ce-ai lucrat azi?

—Cum ești și tu, toate vrei să le știi.» Apoi, cu ochi cari așteptau o vorbă de mulțămire caldă—caldă: «Am plivit două straturi și... și am cusut florile pe străițuca cea de catifea neagră.»

El nu zise nimic, ci o sărută pe ochii umezi...

După cină nevasta aduse poșta: o gazetă și două scrisori, abia acum își aduse aminte să i le dea.

Intr'una protopopul trimitea un ordin sosit de la episcopul, să stărue toți preuții ca să se cunune oamenii cari trăesc în nelegiuire în parochiile lor. În ceea-laltă se aviza despre o restanță de dare pentru școală de două sute bune.

George după ce celi hîrțiile privea prin părete în colo. Își uitase de cosași, de iarba lui, de vitele lui, de tot. Simțea că i se ridică din suflet ceva, ce-l îndeamnă să stărue cu gîndul la el, la oamenii din satul acesta, la toate durerile și năcazurile lor. Nu i era nou simțămîntul. În anii cînd se pregătia pentru preoție, indemnul acesta era strălucitor în frumuseța lui. Atunci se gîndea că poate să pătrundă printr'o stîncă de cremene. Și de cînd e aici în sat nu l'a părăsit avîntul măreț. Dar cînd ziua întregă trebuia să se gîndească cu totul la altceva, cînd era silit să și vadă de sămănăturile și de hotarul ce i da eclejia, cînd trebuia să și numere des banii să vadă, de are cu ce să plătească unde era de plătit, atunci i se părea că se risipește

oarecum. Gindul i se împărția, neștiind bine în ce parte să apuce, pân' ce în urmă nu se mai gîndea la nimic.

— «Ce zice acolo George, par'că te-ai supărat? Și nevasta se apropia sfioasă de scrisori: Doar nu va fi vr'o nenorocire?

— Păcate omenești Lio, ce să fie. Zice că să-i îndemni să se cunune pe cei ce trăesc în nelegiuire. Eu de ce mi bat gura în toate duminicile? Tot pentru asta. Ei, dar aici sînt cîteva cazuri desnădăjduite, de nu mai poți ajuta nimic.

— Dacă nu poți ce să faci, tu ești de vină?

— Ce să faci! Trebuie să faci ceva. Așa, ca dobitoacele nu pot să trăiască.»

Tac amîndoi și privesc la hirtile de pe masă.

— «Pe cîți nu i-am chemat aici acasă să-mi stee față. Dar ei se priveau cu ochi dușmănoși, și-și aruncau vorbe grele de mă lua o groază. E ușor să scrii, dar să faci ceva, asta-i!

Glasul femeii se făcea tot mai duios, tot mai bun:

— Bine dragă, de ce să te superi tu? Vezi, nu te muștră nime, numai scriu să faci ce poți.

L'am chemat pe unul. Intăi n'a zis nimic ci m'a tot ascultat. Și spun eu, și credeam că-l voiu îndupleca să-și alunge din casă spălătura și să-și primească nevasta adevărată. Dar la sfîrșit știi ce-a zis? A spus așa, ca și cînd ar vorbi cu vecinu-so: «Poți să-mi toci la ureche cit vei vrea! D ta nu știi ce iad am avut eu cu dinsa. N'o mai aduc, mai bine mă bag în foc să ard de viu!» Si a început să blasteme, să se jure pe cite-s în lume «de-i va mai trebui la casa lui».

— Aștia's proști, George, nu te înțăleg pe tine. Le poți tu vorbi că nu pricep.

— Ba pricep Lio, ba pricep dragă. Dar sînt patimi omenești cari nu cunosc stavili. Sînt tulburări adînci în sufletul omului, cari fierb neliniștite, ca un vîrtej de apă tulbure. Și dacă vîrtejul acesta a început odată, nu-l mai poate opri nici o inimă, bătă aceea în pieptul unui domn mare, ori în a celui din urmă țaran».

Pe fruntea lui George Pirvu se lăsă o umbră de tristeță mare. Glasul i se asprea, ca și cînd ar fi nemulțămît cu sine însuși, se înăsprea și era tot mai adînc.

Slujnica deschise incet ușa.

— «Mă rog oamenii de la coasă vreau să meargă. Au isprăvit cu cina.

El se trezi de-odată din tristeța în care căzuse :

—Ei vezi ! Stai că le plătesc îndată !

Eși cu capul gol în răcoarea de afară și le numără banii. Șase zloți fac șase inmortintări,—și douăzeci de ingropări abia de erau anul întreg,—cît șase cununii, dar de acestea de erau una-două la an.—Dar iarba trebuia tăiată, că era până'n brfu.

—«Ce zici dragă, va eși mult fin ? zise preuteasa, cînd George intra în casă după ce le-a plătit,—înseninat ca după o faptă bună.

—Vr'o două-treisprezece care. Va fi destul.—Pentru vițeluș va fi otavă. Să vezi numai cum are să crească de mare și frumos pân' la primăvară.»

—Părea că se sfiesc să vorbească mai mult despre avutul lor, și despre grijile cari sînt legate de viață.

Lia merse în chilia vecină și acum sta lingă George cu mîna ascunsă la spate.

—«Gîci ce am ?—Și ochi-i luminau ca două diamante negre.

--Ce să ai, ia un măr !

—Ba că nu-i măr !

—Dacă nu-i măr, apoi sînt nuci. Vezi că-s nuci din pod.

—Nu-s ! și ea se îndoi repede să nu-i prindă ori să-i vadă mina de la spate.

—Atunci n'ai nimic, că alta ce să ai !—Ochii ei îl priviau rugătoare, părea că zic : «Zău gîcește tu, mi-i așa de greu să-ți spun, și totuși așa aș dori să vezi ce am».

Dar Pirvu nu putea gici de loc.

—«Ce mai om și tu !» i se lăsă în brațe, și ca un copil, cu ochii în poală, ținea în mînă străițuca cea de catifea, pe care a cusut azi florile.

Era un buchet de număuita, albastre, adînci. Deasupra lor în galbin două litere mari I. H. și între ele o cruce roșie. Acum avea George în ce pune cutiuța cînd mergea la holnavi să-i grijască.

—«Și mai am ceva dar nu-ți arăt pînă mîine.

—Pentru ce să nu-mi arăți ?

—Mi frică să nu te superi.

—Ei bine, par'că tu ai putea să mă superi cu ceva. Arată-mi, nu mai fi copilă.

—Vezi că tu ești copil, că vrei să le știi toate ca murele». Ea îi dete o invitare, cu tipar frumos între două garoafe. Zise scurt : Să meargă împăratul și eu nu mă duc.

—Pentru ce să nu mergem ? Nu i departe, două ceasuri. Mai vedem și noi lumea. Lio !—Cerca să o convingă, însă umbra de tristețe iar i se lăsă pe frunte.

Dar nevasta se apropie cu scaunul de el, și-i zise :—«Vezi că te superi, știam eu că ai să te superi.—Apoi, cu glas foarte limpede și hotărît, adaugă :

—Uită-te la mine dragă. Copilă-s eu ? De ce să nu ne vorbim noi desfăcut, fără nici o sfială. De ce să ne temem, unul de gîndul celuilalt ? Nu mergem pentru că n'avem bani. Atîta tot. Intr'asta nu-i nici o rușine că n'avem bani. Numai să fim noi sănătoși. Ce să ne sfim să ne spunem ce-i adevărat ? Dar pentru asta nu-i nici o supărare.

George își ridică ochii împaingeniți și o privește îndelung.

—Dragă tu Lio, n'are să-ți pară ție rău că ai venit într'un sat cu mine ?

Nevestei i se umplură ochii de lacrimi.

—De ce vorbești așa, spune-mi de ce vorbești așa ?

Își razimă capul de umărul lui, și-l privește cu o nețăr-murită dragoste.

—Să nu mă mai întrebî așa, puiule, să nu-mi mai zici așa că mă superi tare.—Așa-i că nu mai faci ? Și-l mîngăia cu mîna albă, mică,—ca pe un copil.

Glasul lui Pîrvu era înecat : «Nu, n'am să mai zic !»

Dar după ce s'a sculat, fără să vrea, tot aceasta îi venia în gînd. Lia, i-a spus vrînd să-l mîngăe mai tare, că nici nu-i mai place, că nici nu ar mai ști juca.

Ea, și să nu-i mai placă jocul. Asta nu se poate. Nu știa el bine că pîn' era fată—și ce-i de-atunci, abia un an—nu o întrecea nimeni în lunecarea ușoară, în adierea de vis a plă-cerii ce i se citea pe față ? O vedea și acum inclinîndu-și capul cu duioșie pe umăr, pe cînd în părul bogat îi ardeau în-tunecat doi trandafiri.—Așa a văzut'o el mai întăi, așa i s'a în-tipărit în inimă, și cînd se gîndea că 'ntr'un an de zile de cînd e cu el, abia o dată a putut să bată din aripi fluturașul acela, o durere mare i se pogoria în suflet, și părea că i se întărește ceva acolo lîngă inimă.

Ii veneau în minte cuvintele doamnei Virginia, mătușa fetei :

— «Numai de nu i-ar fi urit puiului, dacă ziceți, că-i așa de departe satul acela de orice centru !» Dar bătrînul Danciu n'o lăsa să zică mai multe : «Ce centru ? ce departe ? Om să

fie, ști coalea un om brav, apoi de celelalte nici o grijă. Dă Dumnezeu, numai minle să fie, dă Dumnezeu, numai dragostea să rămină».

Și iată a rămas și dragostea, și minle era destulă, și totuși nemulțămirea începu să muște din inima lui Pîrvu. Nu pentru el, că el cunoștea bine dealurile, era dedat cu tinile cleioase, știa cit e de bun un prînz și mai sărac, dacă are omul inimă bună. Dar îi era de nevastă! Ce știe ea de sbuciumul mare de luptă, prin care a trecut el până să ajungă să se hotărască pentru preoție? Părea că-l cheamă ceva, un glas adînc de durere părea că-l strigă să dea ajutor. Și el a pornit la luptă cu gîndiri mărețe, cu idealuri mari de bine. Ea n'a știut, pe dînsa n'a minat'o la sat nimeni, numai dînsul. Dragostea mare ce-o lega de el.—Și iată, abea-i un an, și el a rămas de foarte multe ori dus pe gînduri. I s'a părut până a nu veni în sat, că el toată viața are să lupte pentru alții. Și cînd era odată mai năcăjit, îi veni așa ca din senin gîndul acesta înghețat: «Întăi *trebuie* să vezi din ce vei trăi tu!» I se părea de multe ori că 'n anii de pregătire îi filiiu mereu deasupra capului aripi nevăzute, cari l'au însoțit, l'au adus cu zborul lor închis până aici. Cînd s'a așezat în sat, aripile bătură de-odată mai repede, se înălțară tot mai sus, până ce nu s'a mai simțit nici o adiere.

Dar el poartă întreagă vina. Pentru ce a smuls din mijlocul indestulirii un suflet senin, și l'a adus în lipsa și sărăcia lui să-l întunece?

George se chinuia să-și ducă gîndul într'altă parte, dar nu putea. Că o vedea mereu așa cum i s'a întipărit mai întăi în suflet, și simțea că nu ar fi putut face altcum.

Emilia adormise de mult dar pe George nu-l prindea somnul. Se sculă și eși afară în lumina albă a lunei. Se așeză pe lavița de lîngă mărul din curte.

Era o pace adîncă de se auzea murmurul păraelor depărtate. Părea că'n întreg văzduhul s'a revărsat liniștea ce se așază pe fețele albe ale fecioarelor ce adorm fără nici o nădejde în izbîndirea visului ce le-a topit inima.—Două stele trec de-odată pe sub bolta înflorită și nu se mai văd, ca și cînd s'ar fi cufundat în nimic. În urma lor două linii de argint, se stînsă grabnic.

Afară pe cîmp plîng fluerele feciorilor ce-au mers cu vitele la păscut. În răstimpuri dangăt rupt, înădușit de clopot, de la vr'un bou ce rumegă zăcînd, se înalță ca o undă de vaet ce-a scăpat din pieptul unui om ce se chinue să moară.

Liniștea aceasta îl făcea pe George să-și simtă durerea și mai tare. Părea că numai acum pătrunde el pe deplin în adâncimea unei taine mari, pe care o vedea în noaptea aceasta, că stăpânește în toată firea, în taina suferinții.—Cînd intră în casă dinspre aluniș începu să plutească pe aripi pacinice cîntecul :

Doamne cum m'aș alina
 Inima de n'ar ofta,
 Doamne cum m'aș odihni
 Inima de n'ar mai fi !

II.

Un suflet nu se întunecă însă așa numai pentru gîndurile ce și le face cineva. Gîndurile vin și trec, de unele rizi chiar însuși după ce au trecut. Și o inimă nu se îndoiaie așa ca o lumină de ceară de ori ce undă de căldură.

Dimineața era o lumină ca aceea de te'nșenină să nu fi închis ochii toată noaptea. George Pirvu nu i-a prea închis azi-noapte,—și cînd îi închidea vedea mai tare ca și cu ei deschiși. Înciripă în grabă vr'o patru oameni, și la drum cu ei, că azi se pornește o așa căldură, de se va face finul tot cumu-i strămătura dacă vor răscoli bine iarba pe unde-i mai groasă.

Lia îl petrecu până la porțiță, și-l rugă frumos să vie pe seară mai de vreme acasă.

Preotul își răsuci o țigară, și mergea glumind cu rominii. Părea că-i foarte ușor, și așa o mincărime de vorbă îl prinse, de nu mai găta poveștile.

Cînd văzu lumina aceea mare dimineața, îi veni repede un gînd hotărît : «Satu-i gol și popa să stee acasă ! Ce să facă el într'un sat gol ? Moare lumea dintr'asta că popa se 'ngrijește de ce-i trebuie ? Ba nu moare de loc !»

Îi veniră așa de cîte-va ori în minte învățăturile unui dascăl : «Lunea te-apuci să aduni date pentru predica din Dumineca viitoare. Cetești cărți, tot cetești și tot însemni. Marția și Mercuria le ordonezi și scrii predica. Joia o înveți încet, iar Vinerea o zici cu glas tare. Pe urmă Simbăta grijești din cit poți să nu vorbești multe ca să-ți rămînă glasul curat».

Dar la cuvintele acestea, fără să vrea, îi venia să rîză acum. Și cu sufletul înviorat, fără nici un gînd rău, își zicea ca și cînd ar continua poveștile profesorului : Pe urmă Dumineca după ce ai gătat cu sfînta slujbă și cu predica, te pui și

flueri odată'n biserică să te lege oamenii. Atunci cel puțin te-ar ținea ei să nu mori de foame.

Nu-i mai veneau gindurile de asară, simția numai că trebuie să se'nvîrtă ca un prisnel după trebi, dacă vrea să-i meargă bine.—Bine-ar fi așa, nu-i vorbă, popa ca un părinte sufletesc la sute de oameni, să se'ngrijească de celea sufletești, să nu fie tot cu gîndul la ziua de mîne, la zilele lui până la moarte, să se'ngrijească de asta cei pentru cari ar fi să lupte.

Da' vezi că nu se'ngrijește nimeni. Că nația dacă-ți aduce o liturghie de prescuri la biserică Dumineca, gindește c'a făcut mult, foarte mult. Și cînd vine o femeie s'o slobozi din casă și-ți dă cinci creițari, ei i se pare că ți-a dat cinci zloți. La 'mormintări, la cununii să te tocmești cu el până ți-e acru sufletul, el tot: «Zău părinte să mai lași că n'avem». Ii spui: «Bade mie-mi dă vlădica drept să iau atita!» El: «Bine că dă, dar dacă nu-i, de unde să iei?»... Ecleja o lucră cum poți, mai cu plată, mai cu zile de-ale lor, dar tot mai mult cu plată.

Prescurile se găta Marța.—Dacă te pun păcatele să ai mai mult de trei guri: preuteasa, tuși slujnica, apoi Luni seara nici coji nu mai sint să dai la un puiu. Bani pe boteze, feștării, ajung pe sare, pe oțăt, și pe lumină. Dar dacă te-a bătut Dumnezeu să tragi și cu țigara, ii zvînți pe toți, care cumu-i apuci. Și domni mari de romîn se miră că sint preoți cari trag în pipă tăbac prost. Hm! s'or mira, ce să faci, ca să se mire și ei de ceva. După cum ați învățat la olaltă la școală și aveți aceeași cultură aproape, ar slobozi și ei fum tot așa de subțire ca și voi, dar' dacă nu le ajută puterile, cată să se mulțamească și cu noduri de fum gros.

Nația noastră-i năcăjită, n'ai ce zice. Cine cînește, trage de pe o zi pe alta. Vezi bine, pentru oamenii noștri e jertfă săracii și cînd dau zece bani.—Și cînd ai un suflet milos cum are Pîrvu săracu, te'nduioșezi, cînd vezi cum întinde mina să dea ceea ce poate creștinul. E supt el de multe lipitori, ce să-l mai sugi și tu. Și îți impietrești și inima de nu mai simți, cînd, certînd pe vr'unul pentru vr'o greșală, îți strigă în ulița mare: «Par'că el îi mai bun, par'că nu noi îl ținem. Voiu vedea eu cînd ș'a mai implînta dinții în prescură de la mine!»

Dar G'orge Pîrvu cu alt ceva nu se putea împăca: Cum își pleacă poporul ăsta capul, ca o vită ingenunchiată, de cîteori vin aruncuri noi de la comună.

Ii spune notarul: «Ai să plătești cu atita mai mult». Și el,

o grămadă de om, stă înaintea lui, cu grumazii frinți: «Apoi dacă zici că-i lege, vom plăti, domnule, ce-om face, pe rînd, cum vom putea»...

O singură dată, ori ce nedreptăți li s'ar fi făcut, n'au zis nimic, numai au gemut înădușit. O scîntee, din care să se aprindă un foc care să lumineze departe, nu s'a ivit în inima nici unuia.—Ori doar e de tot adînc ascunsă scînteea aceea, așa că nu se poate vedea?

Pirvu făcea de multe ori o asemănare: Un animal rănit zace de multă vreme într'o pustietate. Pîn' era sănătos a fost o mîndrețe și o putere ca aceea! Acum, că-i străpuns de durerile rănilor vechi, vin dobitoace amărîte dar mînioase și îl izbesc, îl mușcă. Lui în fierbințelile bolii, cum n'a mai văzut dobitoacele acestea, îi par monștri, și ca să nu le mai vadă, de frică își îndeasă capul sub trupul rănit.—Vin apoi dobitoace din viața lui, poate neamuri, să-i aducă vr'o bucată ceva, să nu moară de foame. El le vede, le cunoaște, dar scotîndu-le de o greutate pentru el, se înfurie și vrea să-le muște. Acestea fug îngrozite, iar el moare de foame în loviturile străinilor.

De cite ori era pe cîmp afară în toiul muncii, în lumina mare a soarelui, ori în loviturile tari ale undelor de vînt, George Pirvu se însenina. Gîndurile i se limpeziau, și se vedea iarăși tinărul harnic și sirguincios de altă dată, de care a zis Danciu bătrînul: numai brav să fie omul, și dă Dumnezeu bine.

Și brav era George. Că treceau lunile și finul uscat, de te'mbăta cu mirosul, se așeza în clăile rotunde, înalte, în vîrf cu popa; miriștile se retezau scurt, și snopii grei se îndesau în stogul zdravăn; tullei de cucuruz cu boabele cumu-i jarul închis, străluceau printre lețele coșerului cînd bătea soarele acolo.

Afară putea să-și vadă mai bine de trebi ca acasă. Simțea de multe ori, că munca asta pe care o face el nu-i nici o virtute: ori ce om din sat poate să o facă, și o și făceau cari erau harnici și aveau unde să lucre. Pentru atîta treabă n'ar fi fost nici o lipsă să învețe doisprăzece ani numai în școlile din oraș. Acolo se pregătise el cu totul pentru o altă viață, mai ales pentru o altă luptă, pe care n'ar putea-o duce nici unul dintre oamenii din sat.

Nu mai cît lupta aceasta nu putea să prindă, nu putea să se nască în satul acela. Acolo nu se vedea altă țintă în viață, decît traiul de azi pe mîne, nu se știa de altă luptă, decît vecinica hărțuială amărîtă pentru o bucată de pîne. Oamenii aceș-

tia nu puteau să înțeleagă ori-ce le-ar fi spus mai înălțat, mai pentru suflet, căci ei știau atita: să se pue în brazdă Luni dimineța și să esă Simbătă sara, Scumpe-s, Doamne, de multeori cite-va cupe de făină!

Și popa lua pildă de la ei. Avea cunoștință, simțise chiar, de multe ori, o altă viață, deosebită—ca ceriul de pământ—de ceea pe care o ducea acum. Dar vedea el bine că piatra cea dintâi în zidirea vieții omenești e: să ai o bucată de pîne.

Până cînd aceasta nu-i asigurată, poți veni să propovăduiești oamenilor ideile cele mai luminoase și mai mîndre, ei nu vor înțelege și nu vor urma decît pe acelea, cari, - poate numai ca 'ntr'un vis depărtat—asigură acest traiu de pe o zi pe alta.

Cît se deosebia adevărul acesta rece și greoiu, de idealurile calde, luminoase, cari îi călăuziseră tinereța lui.—În răs-timpuri de gîndiri adinci vedea, că în curînd trebuie să se schimbe direcția educației de până acum din școli. Trebuie o pregătire mare, temeinică, pentru lupta cea mai grea, pentru lupta vieții.

Admiri un vultur care se înalță în slava ceriului, cu aripile întinse măreț, dar durerea îi sfășie inima, cînd vezi că se coboară ca o săgeată și prinde în ghiarele-i ascuțite o pasere din zbor, o mică pasere cîntăreață, ori se năpustește asupra unui biet de iepuraș, care zadarnic vrea să se apere.

Până cînd vulturul răpește numai, până ce atitea vieți tremură de groaza lui, tot zborul său în lumi de lumină, nu plătește nimic.

George Pirvu se indiuoșă de multe ori până la lacrimi, cînd se pierdea așa cu gîndul. Ca într'o lumină curată, vedea scris cu litere de singe, cite-va cuvinte, de unde vedea el că trebuie începută educația tuturor oamenilor de azi, nu numai a preoților, căci dintre oamenii luminați ei poartă mai mult povoaara învățaturii lor,—cuvintele Mîntuitorului: «Milă-mi de popor!» Milă care ajută, care muncește, nu mila care aduce lacrimi în ochi iar după aceea uită.

Și cu cit se gîndea mai mult popa cel tinăr în chipul acesta, părea că simte tot mai ușoară greutatea soartei sale. Pe oameni nu i-a fost nici cînd năcaz, vorbe aspre le spunea foarte rar. Dar acum se convingea tot mai mult, că sătenii aceștia nu poartă nici o vină că el trebuie să muncească ca ori ce om din sat. Cînd cel stors și lipit își bagă mina în șerpar să scoată

ciți-va bani pentru ca să plătească părintelui, pentru o slujbă ce i-a făcut, el jertfește. Și jertfa săracului tot-deauna e mare. Și și aducea aminte de văduva aceea din scriptură, care a jertfit doi porumbi.

Dar badea ori lelea aceea care ți-a dat bănuții poate că nici nu gindește, că ție—care ai o cultură, și dorințele celea mai modeste—nu ți-a făcut nici un bine cu asta, nu te-a ajutat, deși ar fi voit poate să te ajute. Cum să-i între în cap, că tu totuși trebuie să duci o viață cit de cit deosebită de a lor? Și chiar dacă s'ar gândi așa, putere-ar ei face minunea asta? N'ar putea!

Las' dar să se mîngăe cu credința și cu mulțumirea că ți-au făcut un bine. Pentru ce să li-o răpești?

Cu cit treceau lunile mai multe, George Pirvu se împăca mai ușor cu chipul acesta de gîndire și de traiu.—Și cînd vr'un biet de om, plin de nelegiuiri ca stupul, era certat de popă și striga în ulița mare, că nu mai duce nici o liturghie de prescuri la biserică, acesta nu-și mai împietrea inima să nu mai simtă, ci blăstăma otrava băuturii, care pătrunse inimile năcăjite ale celor mai mulți poporeni.

Era din firea lui om tăcut. Dar acum vorbea și mai rar, și o liniște plină de gîndire i se întipărea tot mai adînc pe față.

Chinurile vechi îl tăiau mai adînc numai cînd vedea,—deși preuteasa nu zicea nimic—că trebuie ceva la casă și n'are pe ce să facă.—Dar Lia din ce în ce era tot mai cumiute, și-l mîngăia cu vorbe dulci. Așa era de mare puterea de a liniști ce se desprindea din fața albă a nevestei, încît George de multe ori nu se putea răbda să nu-i zică :

—«Auzi dragă, tu ești mai tare decît mine.»

*

Anii trec așa pe nesimțite și te pomenești numai că ești demult într'un sat. Pirvu acum apucă a noua oară luna înflorită a lui Maiu de cînd păstorește și se năcăjește.

Năcaz da, era destul, dar și mîngăere era. Că patru copilași—îngerii, cum le zicea preuteasa puii,—cum le zicea popa—umpleau curtea de rîsul lor argințiu, și scrițiau portița cum eșau în uliță de gîndea c'o tot deschide vîntul.

Popa cînd venia acasă nu mai scăpa de ei, până ce lua pe cel mai mic în brațe și-l ducea la nevastă să-l sărute și ea. Cînd venia Danciu bătrînul zicea de la portița :

«Sănătate nepoților. Vezi asta-i avere odată»

Ii mulțămia pe toți pe rind cu gogoroane verzi și roșii, cu vr'o jucărie ca aceea, de să se bată copii care să pună mai întâi mina pe ea, și apoi ține-te cu întrebările. Ii descosia moșul de știa pân' a nu intra în casă ce face mama, unde-i dus tata, ce-au mâncat azi dimineață. Numai într'un loc se încurcau băieții cu răspunsurile tot-deauna.

— «Așa-i că voi nu plingeți nici odată?» și moșul, plecat, se uita la ei.

Copiii își lăsau capetele în pământ, și stau așa. De la o vreme priveau prin curte în colo.

Bunicul îi întreba iar :

— «Așa-i că voi n'ați plîns?»

Odraslele clătinau ușor din capete că nu, tot cu ochii în pământ. Dar cel mai mic se lipsește tot mai tare de bătrîn, și zice 'ncet ca să nu-l audă ceilalți :

— «Ba Mia pins». Dar cum vede că moșu nu zice nimic, merge clătîindu-se și pune mînuța pe soru-sa cea mai mare.

— «Ia asta!» —

Cea dată pe față și cu plînsul și cu mînciuna se cătrănește, incede să trîmbe și spune că și Ion și Victor și Nelia au plîns. Apoi se uită cu ciudă la trădător : «Mai zice și el, apoi el toată ziua plînge.»

Bătrînul îi ascultă pe toți, face între ei bună înțelegere, apoi spune iar : «Așa-i că voi nici unul n'ați plîns?» Copiii nu mai zic nimic, nici cel mic, ci se uită la moșu.

«Noa vezi așa-mi place mie, să nu plîngă copilul. Numai cei de țîgan plîng. Copiii oamenilor nu plîng pentru toată lumea asta. De-aceea v'am dat eu vouă gogoroane de zăhar».

Cînd venea preuteasa să vadă cine-i în curte de tac copiii ca 'n biserică, lui Danciu i se umpleau ochii de lumină vie : — «Vezi asta-i comoară odată Emilio!»

Știa preuteasa bine că-i comoară. Altfel pentru ce s'ar trudi ea să cruțe cit poate din toate, să-și țînă copiii în hăinuțe bune, curate, de să gîndești că nu-s deci din sat, ci că a venit o căruță cu domni mari, și ș'au lăsat copiii să se joace aci pîn' se vor întoarce.

Simțea și părintele George că-i dar de la Dumnezeu, mare dar, simțea însă din ce în ce mai tare și greutatea unei case plină de copii. Că mai 'nainte mai vindea cite ceva din bucatele ce se făceau în eclejje. Ori-cum era ceva. Că la casa unui

domn par'că-i pustiu dacă nu-s ciți-va bani în pungă. Ți-e pare-că și greu să stai atunci acasă. Că'n toată clipa-ți poate sosi un domn în sat, un cunoscut, și atunci să n'ai pe ce pune mina să-l omenesti c'un litru-doi de vin, vine cam greu.

Dar de cînd răsăriseră copiii, nu mai era nimic de întrecut. și acum ar fi fost de lipsă și mai mult, că mai trebuiau patru să fie și îmbrăcați.

Și cînd se gîndia că peste doi-trei ani le vine rîndul la școală, pindea să-l furnice ceva prin spate.

Dar furnicarea aceasta era bună. Privirea visătoare de altă dată din ochii lui se ștergea încetul cu încetul, și în res-timpuri luminile lui aveau luciri tăcioase de oțal. Fruntea tot mai mult se umplea de linii gînditoare, și din liniile acestea și din creața adîncă, ce se ivea din cînd în cînd de-asupra nasului,—ceteai hotărîri tari.

Glasul îi era din ce în ce tot mai poruncitor, și preuteasa de multe ori eșia în pridvor:

— „Doamne, George, cum strigi tu! Gîndeam că te sfădești cu cineva.

— Se vede că m'am răzbunat prea tare Lio, dar las' că nu-i nimic. De ce ne-a dat Dumnezeu piept sănătos?“

Pe creștini îi purta mai aspru. Nu la plată, ferit'a sfîntul, că bani știa el bine că n'are de unde să iee. Dar cel puțin să-i lucreze o zi-două, că nu vor aștepta nici ei să li se facă toate de pomană.

Cînd avea la sapă, n'ai fi văzut un pui de romîn în toate trele crișmele din sat. Că pe cei ce i ardea lucrul lor și erau săraci, trebuia să-i lase să-și gate la ei. Dar cei bogati—și cei ce tindăleau vremea lui Dumnezeu—de doi ani încoace nu i-au ramas popii dator cu nimic. Cînd nu vreau să vină și vedea că pot veni, lua doi trei jurați de la comună și bate, părinte, la ușile oamenilor. Și creștinii cu capetele ploate mergeau înainte și popa după ei.

La sapă așa, la secere așa, la fîn tot așa.

De ce are el cu sutele zile de lucru la oamenii din sat?

Ca aceia să bată cinii ori să umplă crișmele?

Ar fi păcat de Dumnezeu așa ceva.

Dar Pîrvu vedea, că n'are acum eclejie destulă unde să folosească zilele.

Și dacă oamenii veneau acum, unii și de voe bună să facă claca, iar ar fi fost păcat de Dumnezeu să nu aibă ce le da de lucru.

Nu s'a gîndit mult, ci s'a dus într'o bună dimineață drept la curtea unul grof de ungar, ce sărăcise de mult satul acesta ce nu se mai întrema. Moșia era arendată unui jidan, că domnii erau tot „sus“ la Pesta lor. Jidanul, cu cîștig treizeci la sută, i-a dat în arindă loc de douăzeci de jugăre.

Acum avea părintele unde să-și bage zilele de lucru. De cînd începu să fie mai aspru, oamenii părea că și în biserică-l ascultă mai bine.

Simțeau că omul acesta, pe care atîta vreme l'au văzut bun și blînd și nespus de iertător, nu e dintr'o pănură cu dinșii. Cine ia în arindă douăzeci de jugăre de loc, și încă dela un jidan plin de toate păcatele, se chiamă că are inimă odată!

Intr-o Duminecă însă tot satul se sculă în picioare. Jitarii aduseră o cireadă întreagă de vite prinse în eclejia popii și în locul arendat dela jupînul. Le-au adus în sat, grămădite coala una într'alta, de numai tot coarne vedeai. Le-au închis la primărie.

Sătenii n'aveau pășune, decît vr'o cinci, șase ochiuri de pădure. Așa, le vărau pe moșia grofului, arendată la jidan, cu 12 zloți de cap.

Dar Iuda nu vrea să știe cu nici un preț de vitele închise. Era Duminecă după amiază, și mugetele dobitoacelor flămînzite umpleau satul.

Sătenii ziceau să le sloboadă, că le mor de foame. Dar popa nu și nu. Lui i-au făcut pagubă. Paguba trebuie plătită.

Vr'o patru bătrîni văzînd cinia popii au mers la jidan.

Și așa veni acum fluturîndu-și barba sură, de părea că el e Caiafa.

Popa-i zice scurt: „E cireada d-tale. Paguba d-ta o porți; cu d-voastră n'am nimic, oameni buni, d-voastră puteți merge.

Jidanul hirăi în barbă:—Vezi că-s vitele lor și n'a fost în contract să plătesc io pagubele ce le fac vitele lor.

— Pentru asta nu trebuie nici un contract, domnule. E legea de pășunat care zice așa cum ți-am spus eu! Dacă te învoești, bine, dacă nu, vitele rămîn și li se dă de mîncare tot pe socoteala d-tale și facem pira mai departe“.

Jidanul știa el bine legea, poate mai bine ca popa, dar în satul acesta nu ș'a bătut încă nimeni capul cu legile.

Iși ridică de pe piept barba sură, și cu ochii mici, galbini, a vrut să privească la popa. Privirea acestuia însă îl făcu să-și plece iar capul.

— «Apoi acum odată le scot», mormăi el «dar nu-s așa

de prost să plătesc eu. Io le-am grijit? Are ciurdarul două vaci. El să plătească.

— Asta-i treaba d-tale cum ai să-ți destorni banii!». Cînd să se ducă, jidanul tot nu putu să nu-și arăte veninul: «Să știi însă părinte, că nici arîndă dela mine nu vei mai căpăta».

— Să fi d-ta sănătos. Pe trei ani avem contract încheiat. După aceea vom vedea ce-a mai fi. Multe se pot întîmpla în trei ani».

Cu mustețile mari, îmborzoiate de mînie, ciurdarul, un ungur neaoș de pe pustă, injura în limba lor, scoțînd vitele din curte. Știa el că stăpinul său ăst nou nu glumește. Dacă ar fi aci Măria sa, ar face o glumă plătînd el paguba, și nu ș'ar lăsa neamul la năcaz că doar ș'a adus prăsila de departe. Dar jidovul cînd e vorba de bani nu știe de glumă, să fie chiar ta-tă-so.

Din Dumineca aceea oamenii se uitau cu sfială vădită la popa. Le părea bine că l'a fript pe jidan, și cu cît le părea mai bine cu atîta se sfiiau mai tare de popa.

Preuteasa acasă nu se putu răbda să nu-i zică:

— «Zău, George, ar trebui să trăești mai în pace cu oamenii. Să fi auzit cum strigau de tine pe uliță, că le omori vitele de foame, că n'ai înimă».

Tu știi, Lio dragă, că eu nu pot face rău nici la un puin de găină. Ei n'au avut nici o pagubă. Asta așa trebuie să meargă».

Dar cînd veni Danciu bătrînul și auzi de ispravă, își bătu ginerele pe umăr: «Bine-ai făcut George, bine-ai făcut». Apoi cu glasul înduioșat cătră fată,—cînd rămînea numai cu ea: «Nu ți-am spus eu că-i un om brav? Om nu tufă, nu ți-am spus? Până-i mai tinăr băeatul iac'asa, să se uite în ochii muerii. Dar vine odată ce vine, ș'atunci se deșteaptă bărbatul în el».

Și drept avea bătrînul Danciu. Nici popa nu știa, dar negreșit a venit ceva, s'a deșteptat ceva în el.—În anii cei dintâi iac'asa: o ducea din gînduri. Mîndre cugete, frumoase cugete și judecăți, dar acelea numai îl chinue pe om. Vede că nu le poate face. Apoi gînduri grele, negre, despre soartea lui, despre idealurile de-odată, despre micimea lui de acum. Gînduri serioase, adevărate acestea, dar uscă pe om cum ar păli o floare viermănoasă la rădăcină. Și nu numai că nu-i ajutau,—ii întunecau viața.—De lucrat, lucra și atunci, că din vînt nu poți trăi. Dar nu era în el fiorul care-ți mișcă sîngele, nu era scînteia

care luminează din ochi, nu era hotărîrea care-ți brăzdează fruntea.

Proape nouă ani de zile a trăit fără să-și afle un rost hotărît. Lumea în care trăise ca tînăr a fost o lume de vis, pe care nu o află nicăiri în jurul său, viața ce i se deschidea i se părea o carte neagră, pe care n'o cunoaște, nu știe să citească în ea, și de aceea nu cuteza să o deschidă, nici dorința să o deschidă n'o avea.

Dar cînd văzu că-l umplu copiii, că trebuiesc acuși purtați la școli, ceva s'a trezit în el. Așa de-odată, ca din senin. Ca un fuior de flacără simți că i-a trecut prin toate încheeturile. Fără să-și dea seamă cum și de ce, s'a apucat virtos de lucru, fără ca să-i vie în cap una singură din teoriile la care se gîndia mai înainte.

Și în agitația mare, în clipele de repaus, avea senzația depărtată că el merge dus de ceva, și că se consumă încet-încet, neștiut de nimeni, numai o lumină trandafirie, ca un zorit de dimineată, rămîne în urma lui.

În sat, decînd cu închisoarea aceea de vite, vorbeau oamenii mult de popa : «Că i-a stat așa în fața jidovului!» Și încetul cu încetul, oamenii își luară inima în dinți, și se abăteau cu vr'o hîrtie pela popa : Cine știe, poate să le ajute și lor.

Și dacă la început trei-patru s'au folosit cu deslușirile și poveștele popii, creștinii cari veniau mai tîrziu stau cu căciulile în mîină, și ar fi fost gata să-i zică «Măria-Sa». Nici o mirare nu ar fi fost, căci și notarul era Măria-Sa înaintea lor. Ciudat neamnația noastră : cu cît e cineva mai străin de el, cu atît e mai mare domn. Și popa li era mai străin ca înainte cu zece ani.

(Va urma)

I. Agîrbiceanu.